

İsân'ın adı anılınca baş öne doğru eğilerek selâm verilir. "Kutsal öpüşle selâm" (Romalılar'a Mektup, 16/16; Korintoslular'a I. Mektup, 16/20) günümüzde sadece özel âyinlerde ve din adamları arasında uygulanır. Keldânîler "şlama", Süryânîler "şlomo" diyerek tokalaşır ve birbirlerini öperler, Ermeniler ise sadece eğilerek selâm verirler.

Küreselleşme ve sekülerleşmenin etkisiyle günümüzde giderek geleneksel dinî selâmların yerini bu içerikten arındırılmış selâmlar almaktadır. Bazen da bir kültüre veya inanca ait selâm şekillerinin diğer kültürlerle geçtiği görülmektedir. Her ne kadar dinî içeriği azalsa da selâm ifadelerine yerleşmiş olan ulûhiyyetle ilgili bazı kelimeler varlığını sürdürmektedir. Nitekim Fransızca'daki "adieu" (Allah'a ısmarladık), İspanyolca'daki "adios" (Tanrı'yla beraber git) ve İngilizce'deki "good-bye" (God be with you-Tanrı seninle olsun) gibi dinî içerikli selâmlar günümüzde de kullanılmaktadır (*Encyclopaedia of Religion*, XII, 8060).

BİBLİYOGRAFYA :

G. Cope, "Gestures", *A Dictionary of Liturgy and Worship* (ed. J. G. Davies), London 1972, s. 185-189; W. R. F. Browning, *Dictionary of the Bible*, Oxford-New York 1996, s. 288; D. Cohn-Sherbok, *A Concise Encyclopedia of Judaism*, Oxford 1998, s. 150, 176; Yusuf Besalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, İstanbul 2002, III, 660-661; C. van Arendonk - [D. Gimaret], "Salâm", *Et*² (İng.), VIII, 915-918; G. A. Barton, "Salutations", *ERE*, XI, 106-108; G. A. James, "Salutations", *Encyclopaedia of Religion* (ed. L. Jones), Detroit 2005, XII, 8060-8062.

KADİR ALBAYRAK

SELÂM

(السلام)

Namazdan çıkmak için başı sağa-sola çevirerek okunan dua cümlesi.

Namazdan çıkmak için son oturuşta (ka'de-i ahîre) yüzün sağa ve sola çevrilecek belirli kelimelerin söylenmesi selâm ve teslîm olarak adlandırılmış, birincisine "es-selâmü'l-evvel" (et-teslîmetü'l-ülâ), ikincisine "es-selâmü's-sânî" (et-teslîmetü's-sâniye), ikincisine birden "et-teslîmetân" denilmiştir.

Hz. Peygamber'in namazın sona erdirilmesiyle ilgili söz ve uygulamalarını göz önüne alan fakihler, namazın sonunda selâm vermenin gerekliliği üzerinde fikir birliği etmekte beraber Resûlullah'ın bu konuda farklı yorumlara imkân verecek açıklama ve uygulamaları da bulunduğundan selâmın hükmü ve şekli hakkında değişik görüşler ortaya konmuştur. Namazın sonunda iki tarafa selâm verilerek namazdan çı-

kılması Hanefîler'e göre vâcip, Hanbelîler'e göre farzdır. Mâlikî ve Şâfiî mezhebinde farz olan birinci selâmdır; ikinci selâmı Şâfiîler sünnet olarak niteler; Mâlikî mezhebinde imama uyan kişinin namazdan çıkmak, imamın selâmını almak ve solundaki cemaati selâmlamak amacıyla üç defa selâm vermesi sünnet olmakla birlikte mezhepteki meşhur görüşe göre imam ve tek başına kılan için ikinci selâm sünnet değildir. Ebû Hanîfe'ye göre kişinin namazdan kendi isteğiyle yaptığı bir fiille çıkmasının (hurûc bi-sun'ih) rûkûn olduğu dikkate alındığında ilk selâmı farz olarak nitelleyen üç mezhep imamının bu noktada onunla birleştiği görülür; ancak Ebû Hanîfe'ye göre -mekruh olmakla birlikte- kişinin bilerek konuşması veya namazla bağdaşmayacak bir iş yapması gibi bir fiiliyle bu farz yerine gelirse de üç mezhepte namazın geçerliliği için bu fiilin selâm şeklinde olması zorunludur. Selâmın farz olduğu görüşünde olanların delili Hz. Peygamber'in namazı başka bir şekilde bitirdiğinin nakledilmemesi ve, "Namazdan çıkış selâmla olur" anlamındaki hadislerdir (Ebû Dâvûd, "Şalât", 73; Tirmizî, "Şalât", 62). Hanefîler bu hadislerin vücûba delâlet ettiğini kabul etmekle birlikte, "Kişi namazının sonunda oturmuş haldeyken selâm vermeden abdestini bozarsa namazı câiz olur" (Tirmizî, "Şalât", 183) ve, "Bunu (teşehhüdü) okuduğun zaman namazını bitirmiş olursun, artık kalkmak istersen kalk, oturmak istersen otur" (Ebû Dâvûd, "Şalât", 178) anlamındaki hadislerden namazdan başka fiillerle çıkmanın mümkün olduğunun anlaşıldığını ileri sürerler (Resûlullah'ın bazan selâm vermeden namazı bitirdiğine dair bir rivayet için bk. Zeylâî, II, 62).

Namazdan çıkmak için söylenecek selâm sözünün en azı Hanefîler'e göre "es-selâm", diğer mezheplere göre "es-selâmü aleyküm"dür. Sünnete uygun olanı ise Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre "es-selâmü aleyküm ve rahmetullah", Mâlikî mezhebine göre "es-selâmü aleyküm" şeklindedir. Bazı fakihler tarafından "ve rahmetullah"tan sonra "ve berekâtüh" lafzının eklenmesinin mendup olduğu ifade edilir. Selâm sadece belirli hareketle, belirli kelimelerin söylenmesinden ibaret bir şekil olmayıp bu esnada kişi sağında ve solunda bulunan müminlere ve hafaza meleklerine selâm vermeyi, ayrıca imam cemaate, cemaat de imama ve cemaate selâm vermeyi, yani onlar için esenlik ve iyilik dilediğini gönlünden geçirmelidir. Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre

selâm sözünü söylerken kişinin arkadan yanağı görülecek biçimde başını sağa ve sola çevirmesi sünnettir; ayrıca Şâfiî ve Hanbelîler'e göre selâm sözünü söylemeye yüzü kibleye dönük halde başlamalıdır. Mâlikî mezhebine göre imam ve tek başına kılan kişi yüzü kibleye doğru iken selâm vermeye başlayıp başını hafifçe sağa çevirir, sola selâm vermez; imama uyan ise aynı şekilde sağa selâm verdikten sonra imamın selâmını almayı kastederek kibleye doğru selâm verir, ardından solunda cemaat varsa soluna da selâm verir ve her defasında selâm sözünü söyler (bu konuda mezheplerin dayandıkları farklı hadisler için bk. Ebû Dâvûd, "Şalât", 183-185; Tirmizî, "Şalât", 105-106). Hanefî ve Hanbelî mezhebinde namazdan çıkışı cemaate duyurmak amacıyla imamın birinci selâmı ikinci selâma göre daha yüksek sesle söylemesi sünnettir. Mâlikî fakihlerinin bir kısmı ikinci selâm verilmesi halinde bunun sessiz söylenmesini mendup görür.

BİBLİYOGRAFYA :

Muvaffakuddin İbn Kudame, *el-Mugnî*, Beyrut 1405, I, 323-327; Abdullah b. Yûsuf ez-Zeylâî, *Nasbû'r-râye*, Beyrut 1407/1987, II, 62; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadir*, I, 275-280; Şirbînî, *Mugnî'l-muhtâc*, I, 177-178; Buhûfî, *Keşşâfü'l-kunâ*, I, 388-389; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Serhi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), I, 240-241; İbn Âbidîn, *Reddü'l-muhtâr* (Kahire), I, 448, 468, 524-530; "Teslîm", *Mv.F.*, XI, 314-316; Hamdi Döndüren, "Hurûc bi sun'ih", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşamış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, II, 828; İbrahim Kâfi Dönmez, "Selâm", *a.e.*, IV, 1771-1772.

SALİM ÖÇÜT

SELÂMÂN (Benî Selâmân)

(بنو سلامان)

Kahtânîler'den Kudâa'ya mensup bir Arap kabilesi.

Kabilenin nesebi Selâmân b. Sa'd b. Zeyd b. Leys b. Sûd b. Eslem b. Kudâa vasıtasıyla Kahtân'a ulaşır. Kahtânîler'den Ezd, Hemdân, Mezhic ve Tay kabilelerinin de Selâmân adını taşıyan kolları vardır (Halebî, III, 277). Benî Selâmân Hayber, Vâdilkurâ ve Selâh taraflarında bir yer olan Cinâb'da oturuyordu. İslâm öncesinde Evs'in kolu Benî Zafer ve Mürre b. Avf'tan Benî Sırma ile dost oldukları ve onlarla dayanışma yemini (hilf) yaptıkları kaydedilen (İbn Sa'd, *eş-Tabakât: el-Mütemmîn*, s. 128) Benî Selâmân hakkında kaynaklarda fazla bilgi yoktur. Eyyâmü'l-Arab'da yer almadığı gibi Câhiliye şiirinde de pek fazla geçmez. Aynı şekilde Kudâa'nın diğer kolları

gibi Bizans etkisinde Hıristiyanlığı kabul edip etmedikleri hususu da belirgin değildir.

Hicretten sonra Gatafân kabilesinin İslâmîyet'e karşı hareketlerine destek veren Benî Selâmân'dan yedi kişilik bir heyet 10 yılının Şevval ayında (Ocak 632) Medine'ye geldi. Başlarında Habîb b. Amr'ın bulunduğu heyet cenaze için Mescid-i Nebevî'nin dışında bir yere giden Hz. Peygamber'le yolda karşılaştı. Hz. Peygamber kim olduklarını sordu; müslüman olmak için Medine'ye geldikleri cevabını alınca yanında bulunan Sevbân b. Bücdüd'den bunların diğer heyet mensupları gibi Remle bint Hâris'in evinde misafir edilmesini istedi. Öğle ezanı okununca Mescid-i Nebevî'ye giden heyet, namazdan sonra Resûl-i Ekrem ile bir araya geldi. Heyet mensupları Hz. Peygamber'e İslâmîyet ve en faziletli ameller hakkında çeşitli sorular sordular ve ikinci namazını da beraber kıldılar. Namazın ardından Resûlullah ile tekrar bir araya geldiler ve yurtlarındaki kuraklıktan şikâyet edip yardım istediler. Resûl-i Ekrem tek elini kaldırarak Benî Selâmân topraklarına yağmur yağması için dua etti. Bunun üzerine Habîb b. Amr, "Ey Allah'ın resulü! Her iki elinizi de kaldırırsanız, çünkü böyle yapmanız çokluk ifade eder ve daha iyi olur" dedi. Habîb'in bu sözlerinden dolayı gülümseyen Hz. Peygamber iki elini koltuklarının altı görününceye kadar kaldırıp Benî Selâmân için dua etti (İbn Kayyim el-Cevziyye, III, 670). Heyet mensupları Medine'de üç gün kaldılar; Resûlullah'ın emriyle Bilâl-i Habeşî tarafından her birine beşer ukuyeye gümüş verildikten sonra memleketlerine döndüler ve yurtlarının Hz. Peygamber'in dua ettiği anda yağmura kavuşmuş olduğunu öğrendiler (İbn Sa'd, I, 251).

Selâmânî ve Selâmî nisbelerini alan Kudâa'dan Benî Selâmân'a mensup birçok sahâbînin adı kaynaklarda geçer (Sem'ânî, III, 348-349). Evs'in kollarından Benî Zafer ile anlaşma yapmalarından ve ilk siyer müelliflerinden Âsım b. Ömer b. Katâde'nin annesinin Benî Selâmân'a mensup olmasından kabilenin bir kısmının Medine'de yaşadığı anlaşılmaktadır. Fetihler döneminde Benî Selâmân'dan bir grup Suriye, Mısır ve Endülüs'e giderek yerleşti. Benî Selâmân'ın mevlâsı olan şair Şükrân'ın, II. Velfîd'in huzurunda Benî Selâmân ileri gelenlerinin de katıldığı bir toplantıda Emevîler devrinde nekâiz türü hicvin en önemli temsilcilerinden olan İbn Meyyâde ile atışması meşhurdur (Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, II, 300-301). Emevîler'den sonraki dönem-

de Benî Selâmân'ın, ana kolu olan Kudâa içerisinde yer aldığı görülür.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât* (nşr. M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1410/1990, I, 251; IV, 263; VI, 243; a.m.f., *et-Tabakât: el-Mütemmim*, s. 128-129; İbn Abdülhakem, *Fütûhu Mısr* (nşr. Muhammed el-Huceyri), Beyrut 1416/1996, s. 215-218; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), III, 130, 141; V, 274; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, II, 300-301; XIV, 6; Ve-zîr el-Mağribî, *el-İnâs fi 'ilmi'l-ensâb* (nşr. Hamed el-Câsir), Riyad 1400/1980, s. 184; Sem'ânî, *el-Ensâb* (Bârûdî), III, 348-349; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XVII, 27; XXV, 277; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, III, 669-670; İbn Hacer, *el-İşâbe* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevcûd v.dğr.), Beyrut 1418/1997, I, 519; II, 19-20; VI, 163; Şâmî, *Sübûlü'l-hüdâ*, VI, 525-526; Nüreddin el-Halebî, *İnsânü'l-uyûn*, Beyrut, ts. (Dârü'l-mar'ife), III, 277, 278. MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKBAŞÇI

SELÂMÂN Ü EBSÂL

(سلامان و ايسال)

Klasik Fars ve Türk edebiyatlarında alegorik mesnevi konusu olan bir aşk hikâyesi.

Huneyn b. İshak (ö. 260/873) tarafından Yunanca'dan Arapça'ya tercüme edilen Yunan kaynaklı bu aşk hikâyesinin aslı bulunamamıştır. Eski Yunan'da Eflâton'dan önce vuku bulan veya o zamanlarda ortaya çıktığı düşünülen sembolik bir aşk olayını konu alan bu tercümeğe göre ateş ve su tufanının çok öncesinde Herkül'ün (Hirakl) oğlu, dünyanın ve sır ilimlerinin hâkimi olan Hermânus adında bir kral vardı. Çocuk sahibi olmak isteyen, ancak kadınlardan hoşlanmayan Hermânus'a filozof İklıkoulas adam otunu verir. Dokuz ay sonra bu ottan bir çocuk doğar ve adını Selâmân koyarlar. Hikâyenin bundan sonrası mesnevilerde anlatılan şekildedir. Buna göre Selâmân yaşadığı bir aşk macerasını yedi altın levhaya yazdırır ve atalarına ait ehrama koydurur. Tufandan sonra Eflâton bunları görmek isterse de krallar izin vermez. O da talebesi Aristo'ya bu yedi levhayı okumasını vasiyet eder. İskender'in fetihleri sırasında Aristo bu hikâyeyi gün ışığına çıkarır. Tercümenin bir nüshası British Museum'da kayıtlıdır (nr. 14540.a.44). Bir diğer nüshası da Köprülü Kütüphanesi'nde bir mecmua içindedir (nr. 868, vr. 120^a-128^a).

Doğu'da felsefi ve temsili hikâye yazma geleneğinin temeli olan Selâmân ü Ebsâl'den (bazan Ebsâl ü Selâmân diye de geçer) esinlenip bu tarzda hikâye yazan, bundan eserlerinde söz eden ilk kişi İbn Sînâ'dır.

İbn Sînâ'nın *el-İşârât ve't-tenbihât* adlı kitabını şerheden ve hikâyenin çeşitli rivayetlerini derleyip özetleyen Nasîrüd-dîn-i Tûsî'nin kaydettiğine göre (*Şerhu'l-İşârât*, III, 790-799) İbn Sînâ'nın bizzat yazdığı hikâyenin konusu şöyledir. Selâmân ve Ebsâl iki erkek kardeşdir. Ağabey Selâmân'ın karısı Ebsâl'e âşık olur. Onu elde etmek için türlü hile ve entrikalara başvurur. Sonuç alamayınca da onu zehirler. Bu oluş içinde kahramanlar aklın derecelerini sembolize ederler, başlarından geçen olaylar da felsefi olarak yorumlanır (geniş bilgi için bk. *Tis'ü resâ'il*, s. 125-139).

Selâmân ü Ebsâl hikâyesinin mesnevi biçiminde yazılışında felsefi ve efsanevi unsurlar ortadan kalkmış, hikâye tasavvufi bir görünüm kazanmıştır. Masal unsurları da ihtiva eden hikâyenin küçük farklarla mesnevilerde anlatılan ve Türk edebiyatında Lâmiî ile son şeklini alan konusu şöyledir: Yunan ülkesinde büyük bir padişahın onun akıllı, ilim ve hikmet sahibi, kâinatın sırlarına vâkıf hakîm bir danışmanı vardır. Padişah kendisine halef olacak bir erkek çocuk sahibi olmak isteyince hakîm kadını ve şehveti şiddetle yerer, daha sonra padişahı kadınlara bir ilişkiye girmeksizin sihir yoluyla bir erkek çocuk sahibi yapar. Güzelliğin ve zekânın doruğunda olan bu çocuk her türlü kusurdan ve tehlikeden uzak doğduğu için kendisine "Selâmân" adı verilir. Padişah Ebsâl isminde on altı yaşında çok güzel bir kızı ona dadı olarak tutar. Ebsâl çocuğu ihtimamla büyütür. Selâmân ergenlik çağına gelince Ebsâl bütün cinsî cazibesini kullanarak onu kendine bağlar. Padişah ve hakîm durumu öğrendiklerinde onları ayırmak isterlerse de başaramazlar. Ebsâl'i çok seven Selâmân ondan vazgeçmez ve birlikte kaçarak Kaf dağından daha yüksek bir dağın ardındaki Hürrem adasına giderler. Burada tabiatın kucağında bütün zevkleri tadarlar. Bu sırada oğlunu arayan padişah sihirli aynasından onları görür. Önceleri merhamet ederek geçimleri için yardımda bulunur. Fakat oğlunun ayrılığında dayanamayınca sihir kuvvetiyle hem Selâmân'ın erkekliliğini alarak Ebsâl'e yaklaşmasına engel olur hem de ülkesine geri dönmelerini sağlar. Sonra da mülkünü ona bırakacağını, ancak bunun için Ebsâl'den vazgeçmesi gerektiğini söyler. Selâmân bunu kabul etmez ve sevdiğiyle beraber tekrar kaçar. İki âşık kendilerini ateşe atarak intihara kalkışır. Ebsâl ölür, Selâmân babasının sihri sayesinde kurtulur. Fakat Ebsâl'in yanarak ölmesi Selâmân'ı çılgına çevirmiştir. Padişah hakîme başvurup bir çare bulma-